

สรุปและข้อเสนอแนะ

แนวคิดในการศึกษาวิจัยครั้งนี้ เกิดมาจากความต้องการรับรู้ของผู้วิจัยที่เคยรับราชการตำรวจในสังกัดกองบัญชาการตำรวจนครบาล โดยได้สัมผัสพบปะพูดคุยแลกเปลี่ยนความคิดเห็น กับข้าราชการตำรวจในสังกัดกองบัญชาการตำรวจนครบาล ตลอดระยะเวลา 7 ปีที่ผ่านมา พบว่า ข้าราชการตำรวจในสังกัดกองบัญชาการตำรวจนครบาล ส่วนมากจะมีความรู้สึกที่ต่อพรรคประชากรไทยนิยมชื่นชอบพรรคประชากรไทยแล้วก็เกิดเป็นความผูกพันต่อเนื่องตลอดมา

ผู้วิจัยเกิดความสงสัยในเรื่องดังกล่าว จึงมีความต้องการที่จะค้นหาตอบใน เรื่องนี้อย่างชัดเจนและเจาะลึก โดยมีวัตถุประสงค์ในการวิจัยครั้งนี้ว่า ข้าราชการตำรวจในสังกัดกองบัญชาการตำรวจนครบาล มีความผูกพันต่อพรรคประชากรไทย หรือไม่ เพื่ออธิบายว่า จากการพูดคุยกับข้าราชการตำรวจในสังกัดกองบัญชาการตำรวจนครบาล ที่ผ่าน มาของผู้วิจัยซึ่งส่วนใหญ่มีความผูกพันต่อพรรคประชากรไทย นั้น เป็นจริงหรือไม่ หากพบว่า มีความผูกพันต่อพรรคประชากรไทยจริงแล้ว ผู้วิจัยก็จะทำการศึกษาต่อไปว่า ข้าราชการตำรวจในสังกัดกองบัญชาการตำรวจนครบาล นั้น มีสาเหตุของความผูกพันมาจากอะไร โดยศึกษาเจาะลึกถึงสาเหตุที่แท้จริงของความผูกพันดังกล่าว ศึกษาถึงพัฒนาการของความผูกพันที่เกิดขึ้นว่า มีพัฒนาการเป็นมาอย่างไร และ ศึกษาต่อไปถึงลักษณะของความผูกพันต่อพรรคประชากรไทยของข้าราชการตำรวจดังกล่าวว่า เป็นไปในลักษณะอย่างไร และผลของการศึกษาวิจัยในท้ายที่สุดจะนำไปสู่การตอบคำถามที่เกี่ยวกับแบบแผนของความผูกพันต่อพรรคการเมืองของคนไทยโดยส่วนรวมในที่สุด

ในการศึกษาวิจัยครั้งนี้ใช้แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องมากำหนดเป็นกรอบและตั้งสมมติฐานไว้ว่า "ความผูกพันต่อพรรคประชากรไทยของข้าราชการตำรวจในสังกัดกองบัญชาการตำรวจนครบาล เป็นความจงรักภักดีที่มีต่อพรรคอันเริ่มต้นมาจากการแลกเปลี่ยนผลประโยชน์และความประทับใจในอุดมการณ์ของพรรค" ซึ่งผู้วิจัยได้แบ่งหัว เรื่องในการศึกษาพิสูจน์สมมติฐานดังกล่าว จำนวน 5 เรื่อง ดังนี้

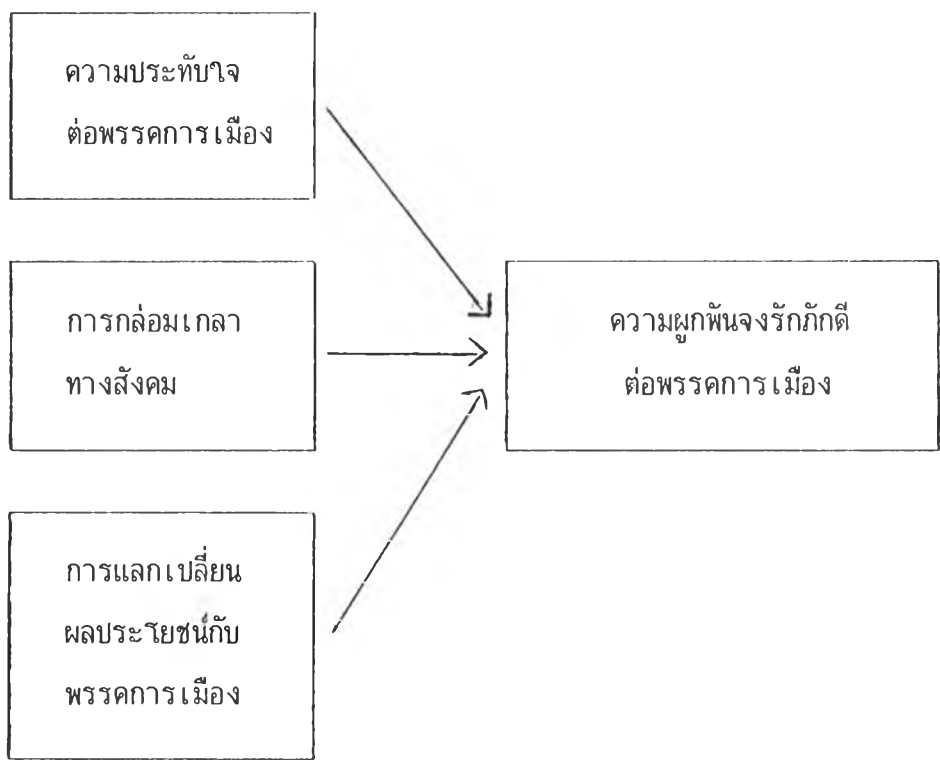
1. ความประทับใจต่อพรรคการเมือง
2. การกล่อมเกลாதงสังคม
3. การแลกเปลี่ยนผลประโยชน์กับพรรคการเมือง



- 4. ความผูกพันจงรักภักดีต่อพรรคการเมือง
- 5. การมีส่วนร่วมในกิจกรรมของพรรคการเมือง

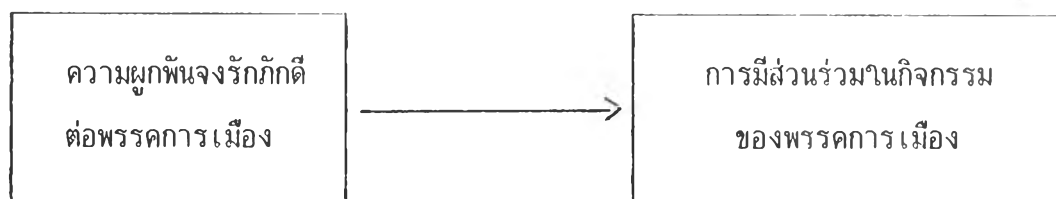
ในการดำเนินการวิจัย ผู้วิจัยได้ทำการศึกษาจากข้าราชการตำรวจในสังกัดกองบัญชาการตำรวจนครบาลซึ่งรับราชการประจำสถานีตำรวจทุกสถานี จำนวน 74 สถานี ๆ ละ 10 คน รวมทั้งสิ้น 740 คน เป็นทั้งข้าราชการตำรวจชั้นสัญญาบัตรและชั้นประทวน คละกัน โดยใช้เครื่องมือในการวิจัยครั้งนี้คือ แบบสอบถามซึ่งได้มีการทดสอบความน่าเชื่อถือ และความสมบูรณ์เรียบร้อยแล้ว จากนั้นจึงเริ่มส่งแบบสอบถามและเก็บรวบรวมข้อมูลดังกล่าวจากแบบสอบถาม นำข้อมูลที่ได้มาวิเคราะห์ด้วยเครื่องคอมพิวเตอร์ เพื่อแบ่งแยกข้อมูล หาความสัมพันธ์ของข้อมูล ตลอดจนวิเคราะห์ความแปรปรวนของข้อมูลดังกล่าว

ในการวิเคราะห์ข้อมูลในเรื่องนี้ ผู้วิจัยได้นำกรอบแนวคิดและสมมติฐานมาแยกพิจารณาเป็นเรื่อง ๆ ให้เห็นชัดเจนเพื่อพิสูจน์ว่า ความผูกพันต่อพรรคประชากรไทยของข้าราชการตำรวจในสังกัดกองบัญชาการตำรวจนครบาล เป็นความจงรักภักดีต่อพรรคอันเริ่มต้นมาจากการแลกเปลี่ยนผลประโยชน์ และ ความประทับใจในอุดมการณ์ของพรรคตามแผนภาพดังต่อไปนี้



เมื่อผู้วิจัยได้ทำการพิสูจน์สมมติฐานตามตัวแปรต่าง ๆ ตามแผนภาพดังกล่าวข้างต้นแล้ว ก็จะมีการค้นคว้าหาคำตอบต่อไปอีกว่า ความผูกพันจงรักภักดีต่อพรรค

ประชากรไทยของข้าราชการตำรวจในสังกัดกองบัญชาการตำรวจนครบาลดังกล่าวมีลักษณะของความผูกพันจงรักภักดีแบบธรรมดาทั่วไป หรือ มีความผูกพันจงรักภักดีแน่นแฟ้นมากจนถึงขั้นของการเข้าไปมีส่วนร่วมในกิจกรรมของพรรคประชากรไทยด้วย ดังแผนภาพต่อไปนี้



ซึ่งผลการศึกษาวิจัยในครั้งนี้สามารถสรุปยืนยันสนับสนุนสมมติฐานได้ ดังต่อไปนี้

ความประทับใจต่อพรรคการเมือง

ผลจากการศึกษาวิจัย ในเรื่องของความประทับใจต่อพรรคประชากรไทยของข้าราชการตำรวจในสังกัดกองบัญชาการตำรวจนครบาล พบว่า ข้าราชการตำรวจในสังกัดกองบัญชาการตำรวจนครบาล มีความประทับใจต่อพรรคประชากรไทยค่อนข้างสูงมาก ซึ่งเมื่อศึกษาเจาะลึกภายในของความประทับใจต่อพรรคดังกล่าวแล้ว ยังพบอีกว่า ข้าราชการตำรวจดังกล่าว มีความประทับใจในอุดมการณ์ของพรรคประชากรไทยค่อนข้างสูง นอกจากนี้ยังมีความประทับใจในนโยบายการแก้ไขปัญหาของพรรคประชากรไทยค่อนข้างสูงและมีความประทับใจในตัวหัวหน้าพรรคประชากรไทยค่อนข้างสูงเช่นเดียวกัน โดยภาพรวมแล้วพบว่าข้าราชการตำรวจในสังกัดกองบัญชาการตำรวจนครบาล มีความประทับใจต่อพรรคประชากรไทย ทั้งในด้านอุดมการณ์ นโยบาย และหัวหน้าพรรค ค่อนข้างสูงเท่า ๆ กัน ไม่พบความแตกต่างอย่างชัดเจนแต่อย่างใด

กรณีของความประทับใจต่อพรรค นั้น ในทางทฤษฎีมีการศึกษาถึงความผูกพันต่อพรรคการเมือง ซึ่งสามารถแยกสิ่งที่มีความเกี่ยวพันกันได้สองส่วน คือ พรรคการเมืองกับประชาชน หรือบุคคลที่มีความผูกพันกับพรรค ซึ่งได้กล่าวถึงส่วนประกอบที่สำคัญของพรรคการเมืองที่น่าจะเรียกได้ว่า มีส่วนเกี่ยวข้องกับความผูกพันของประชาชนมากที่สุด ได้แก่ อุดมการณ์พรรค นโยบายพรรค และผู้นำหรือหัวหน้าพรรค

ในเรื่องอุดมการณ์ของพรรคการเมืองนั้นเป็นความคิดความเชื่อที่มีแบบแผนเดียว

กับหลักการและคุณค่าทางการเมือง โดยความคิดความเชื่อเห็น ๆ มีความเกี่ยวข้องกับการเมืองการปกครองมีผลต่อการเชื่อฟังปฏิบัติเป็นสิ่งที่เห็นพ้องต้องกันในรัฐ และเกิดกลไกในการควบคุมขึ้น¹ ซึ่งเป็นที่ทราบกันดีแล้วว่า พรรคการเมืองเกิดจากการรวมตัวกันของผู้ที่มีอุดมการณ์ใกล้เคียงกัน หรือมีความเชื่อพื้นฐานในทางการเมืองที่คล้ายคลึงกันเกี่ยวกับลัทธิการเมืองที่ตนเลื่อมใสศรัทธาในแนวทางใดแนวทางหนึ่ง และนำเอามาเป็นแนวทางการต่อสู้กับกลุ่มอื่น เพื่อช่วงชิงอำนาจการปกครอง พรรคการเมืองจึงต้องมีอุดมการณ์เป็นจุดมุ่งหมายสูงสุด อาจกล่าวได้ว่า พรรคการเมืองจำเป็นต้องมีอุดมการณ์ทางการเมืองเป็นเป้าหมายอย่างใดอย่างหนึ่งเป็นที่ตั้ง ซึ่งอุดมการณ์ทางการเมืองจะเป็นปัจจัยทำให้บุคคลได้ตัดสินใจผูกพันต่อพรรคการเมืองนั้น ๆ และช่วยชี้ให้เห็นความแตกต่าง ระหว่างพรรคการเมืองอื่น ๆ และมีอิทธิพลต่อการสร้างทัศนคติ และพฤติกรรมของมนุษย์ให้เป็นไปในแนวใดแนวหนึ่งโดยเฉพาะ

นโยบายพรรคการเมืองมีความสำคัญอย่างยิ่งต่อความสำเร็จ หรือ ล้มเหลวของพรรคการเมืองเป็นอย่างมาก โดยเฉพาะการเมืองในระบบเสรีประชาธิปไตยซึ่งเป็นระบบการเมืองที่มีการแข่งขันสูง มีพรรคการเมืองจะต้องมีการแข่งขันช่วงชิงเพื่อให้ได้มาซึ่งการยอมรับจากประชาชนให้มากที่สุดก็ด้วยการเสนอนโยบาย ซึ่งเป็นแนวทางการบริหารประเทศที่ดีที่คำนึงถึงผลประโยชน์ของประชาชน และคำนึงถึงผลในทางปฏิบัติที่เป็นจริงสามารถตอบสนองผลประโยชน์ของสังคมได้อย่างกว้างขวาง

ผู้นำหรือหัวหน้าพรรคการเมืองเป็นปัจจัยหนึ่งในโครงสร้างพรรคการเมือง ที่มีความสำคัญและสามารถทำให้พรรคการเมืองนั้นพัฒนาหรือล้มเหลว เพราะผู้นำพรรคเป็นศูนย์รวมความคิดและการกระทำการเมืองหรือจุดสูงสุดในการนำด้านต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นอุดมการณ์ นโยบายของพรรคการเมือง และเป็นผู้กำหนดอำนาจทางการเมืองที่นับว่ามีความสำคัญมาก กระบวนการสร้างผู้นำพรรคการเมืองจึงเป็นแนวทางที่ทำให้ได้คนดีมีคุณสมบัติที่ถูกต้องเหมาะสมและได้รับการยอมรับจากสมาชิกหรือกลุ่มอย่างกว้างขวาง สามารถเรียกร้องและประสานประโยชน์ระหว่างกลุ่มต่าง ๆ ให้ยึดมั่นในอุดมการณ์ นโยบายของพรรคการเมืองนั้นให้มากที่สุด เพื่อแข่งขัน และ ให้ได้มาซึ่งอำนาจทางการเมืองมาใช้พิทักษ์ผล

¹ รายละเอียดใน สมพงษ์ เกษมสิน และ จรูญ สุภาพ, ลัทธิการเมืองและเศรษฐกิจเปรียบเทียบ (กรุงเทพมหานคร : ไทยวัฒนาพานิช, 2520), หน้า 10-15.

ประโยชน์ของกลุ่ม ผู้นำพรรคการเมือง จึงเป็นผลผลิตของกระบวนการสรรหาของพรรคการเมืองนั้น และพร้อมจะเป็นผู้นำทางการเมืองผู้บริหารประเทศในอนาคต

การกล่อมเกลாதองสังคม

ผลการศึกษาวิจัยในครั้งนี้ พบว่า การกล่อมเกลาทองสังคมของกลุ่มต่าง ๆ มีอิทธิพล ต่อพัฒนาการของความผูกพันต่อพรรคประชากรไทยของข้าราชการตำรวจในสังกัดกองบัญชาการตำรวจนครบาลทุกกลุ่ม โดยภาพรวมแล้วกลุ่มในสังคมทุกกลุ่มมีอิทธิพลต่อการสร้างความผูกพันของข้าราชการตำรวจในสังกัดกองบัญชาการตำรวจนครบาล ต่อ พรรคประชากรไทยเท่า ๆ กันซึ่งไม่พบความแตกต่างกันเท่าใดนัก

ในเรื่องนี้ แคมเบลล์ (Campbell)² ได้เคยอธิบายไว้เช่นเดียวกันว่า พัฒนาการของความผูกพันต่อพรรคการเมืองก็คือการที่คนเราได้เรียนรู้และได้ให้ความหมายแก่บางอย่างเริ่มแต่ชีวิตแรก ๆ โดยเฉพาะในครอบครัวก่อน ในวัยหนุ่มนั้นความสนใจทางการเมืองมีน้อย ตลอดถึงความผูกพันต่อพรรคการเมืองในระยะนั้นยังไม่ปรากฏเป็นรูปร่างอย่างเห็นได้ชัดนัก จะเห็นได้จากการลงคะแนนเสียงเลือกตั้งมีการเลือกพรรคการเมืองเปลี่ยนแปลงตลอดเวลา เมื่อสู่วัยอายุมากขึ้น ความเด่นชัดทางการเมืองจะปรากฏเด่นชัดและมากขึ้นเรื่อย ๆ มีการเข้าผูกพันกับกลุ่มสมาคมต่าง ๆ ที่ใกล้ชิดอย่างใดอย่างหนึ่งอย่างเข้มมากขึ้น ในความนิยมเอียงทางการเมือง นั้นหมายถึง บุคคลได้นำตัวเองเข้าไปสู่หรือเข้าไปผูกพันกับผลประโยชน์ทางการเมือง เพราะได้รับประโยชน์จากกลุ่มที่ตนสังกัดอยู่และจะกลายเป็นสมาชิกของชุมชนที่ได้รับประโยชน์มากขึ้น และเป็นมีส่วนร่วมในการสนับสนุนการตัดสินใจทางการเมือง ลักษณะกิจกรรมทางการเมืองได้กลายเป็นความเคยชินต่อบุคคลเมื่อเติบโตยิ่งขึ้นความรู้สึกห่างไกลและไร้ความจริงจังทางการเมืองน้อยลง การตอบสนองทางการเมืองซึ่งเป็นตัวแทน หรือเป็นหน่วยงานของรัฐเป็นเคนของพรรคการเมืองมีมากขึ้น ภาพส่วนตัวความเป็นตัวของตัวเองน้อยลง แต่ภาพทางการเมืองมีมากขึ้น

ภาพทั้งหลายในชีวิตของบุคคลจะรวมกันเข้ากลายเป็น ความผูกพันต่อกลุ่มต่อสมาคมของบุคคล และกลายมาเป็นสัญลักษณ์ของพรรคการเมือง แคมเบลล์ ได้ให้ความ

² Campbell, *American Voters* P.164.

สำคัญอิทธิของกลุ่มเป็นช่องทางและเป็นพื้นฐานแห่งการเรียนรู้และพัฒนาการเรียนรู้ นำไปสู่ความผูกพันต่อพรรคการเมือง การผูกพันทางการเมืองของบุคคลในสังคมไปพร้อม ๆ กัน ความผูกพันทางการเมือง จึงมุ่งเน้นการเรียนรู้ทางการเมืองของบุคคลในสังคม ในรูปกระบวนการอบรมกลุ่มกลาทางการเมือง ซึ่งเป็นบ่อเกิดและสร้างความรู้ความเข้าใจ ความเชื่อ ทศคติ ความโน้มเอียงต่าง ๆ ของบุคคลให้บุคคลมีลักษณะเฉพาะตัวของบุคคล เพราะกระบวนการอบรมกลุ่มกลาเป็นกระบวนการสร้างลักษณะเฉพาะทางการเมืองของบุคคล

ดังนั้น กล่าวโดยสรุปในส่วนนี้ได้ว่า การที่บุคคลจะมีความผูกพันกับพรรคการเมืองใด ๆ ก็ตาม พัฒนาการหรือปัจจัยที่ก่อให้เกิดลักษณะเช่นนี้ก็คือ การเรียนรู้ของบุคคลในรูปของกระบวนการอบรมกลุ่มกลาทางสังคม และการเมืองนั่นเอง ซึ่งการเรียนรู้ของบุคคลจะเป็นตัวกำหนดและมีอิทธิพลต่อพฤติกรรมหลาย ๆ อย่าง ตลอดถึงการถ่ายทอดมรดกพฤติกรรมของบุคคลสู่ผู้อื่นอีกด้วย ทั้งนี้ รวมถึงทศคติ ความเชื่อ อิทธิพลของกลุ่มบุคคลต่าง ๆ เป็นต้น ซึ่งเรียกว่า สิ่งที่กำหนดพฤติกรรมทางการเมืองของบุคคลเหล่านี้เป็นตัวกระตุ้นให้บุคคลมีพฤติกรรมทางการเมือง ซึ่งก็สืบเนื่องมาจากการเรียนรู้ของบุคคลให้มีพฤติกรรมในลักษณะดังกล่าวได้ทั้งสิ้น

การแลกเปลี่ยนผลประโยชน์กับพรรคการเมือง

จากผลการวิจัยครั้งนี้ ได้ข้อสรุปว่า การแลกเปลี่ยนผลประโยชน์ระหว่างพรรคประชากรไทยกับข้าราชการตำรวจในสังกัดกองบัญชาการตำรวจนครบาล เป็นสาเหตุปัจจัยหนึ่งที่ทำให้ข้าราชการตำรวจในสังกัดกองบัญชาการตำรวจนครบาลเกิดความผูกพันต่อพรรคประชากรไทยจริง ซึ่งผลประโยชน์ที่นำมาใช้ในการศึกษาวิจัยได้แก่ ผลประโยชน์ทุก ๆ สิ่ง ทั้งที่เป็นรูปธรรมและนามธรรม เช่น แพลตตำรวจ ความคาดหวังที่จะได้รับการพัฒนา ชุมชนให้ดีขึ้น ตลอดจนการแลกเปลี่ยนตอบแทนบุญคุณของสมาชิกพรรคประชากรไทยบางคน เป็นต้น ผลการวิจัยในครั้งนี้พิสูจน์และยืนยันตามสมมติฐานดังกล่าว ซึ่งในรายละเอียดของผลประโยชน์ที่มีการแลกเปลี่ยนนั้น ไม่พบว่ามีแตกต่างอย่างชัดเจนต่อความเข้มของ ความผูกพันต่อพรรคประชากรไทยแต่อย่างใด

กรณีของการแลกเปลี่ยนผลประโยชน์กับพรรคการเมือง จากทฤษฎีแลกเปลี่ยนและความสัมพันธ์แบบผู้อุปถัมภ์-ผู้ใต้อุปถัมภ์ เมื่อนำมาพิจารณาเกี่ยวกับความผูกพันต่อพรรค

การเมืองสามารถนำมาเป็นยันผลการวิจัยในครั้งนี้ได้ กล่าวคือ เมื่อพิจารณาถึงลักษณะของ การหาเสียงของพรรคการเมือง ตามความเห็นของ Blow นอกจากจะใช้ความเป็นผู้นำ ทางความคิดเห็นของตนแล้ว มีอีกวิธีหนึ่งที่พรรคการเมืองนิยมใช้กันอย่างมาก คือ การ แลกเปลี่ยนผลประโยชน์กับประชาชนผู้มีสิทธิออกเสียงเลือกตั้ง ได้แก่ พรรคการเมืองจะให้ ผลประโยชน์ตอบแทนแก่ประชาชนเพื่อให้ไปลงคะแนนเสียงเลือกผู้สมัครรับเลือกตั้งในพรรค ของตน³ ซึ่งผลประโยชน์ดังกล่าวนี้ มีอยู่ด้วยกัน 2 ประการ คือ

1. ผลประโยชน์ที่มองเห็นได้ เช่น การให้เงินโดยตรงกับผู้ลงคะแนนเสียง หรือที่เรียกกันว่า "การซื้อเสียง" การให้เงินในรูปแบบอื่น ๆ เช่น การสร้างศาลาพักร้อน สร้างถนน สร้างสะพาน การชดเชยน้ำให้แก่ชุมชนส่วนรวม เป็นต้น

2. ผลประโยชน์ที่อยู่ภายใน เป็นผลประโยชน์ที่มองไม่เห็น เช่น ความรัก ความซื่อสัตย์ ความชื่นชม ซึ่งประชาชนส่วนหนึ่งที่ลงคะแนนเลือกผู้สมัครของพรรคการเมือง เพราะเขาจะได้ความรัก ความสนิทสนมคุ้นเคยกับสมาชิกพรรค เป็นการตอบแทนในการลง คะแนนเสียงให้นั่นเอง

ในด้าน การแลกเปลี่ยนผลประโยชน์กับพรรค นั้น ข้าราชการตำรวจในสังกัด กองบัญชาการตำรวจนครบาลและพรรคประชากรไทยต่างแลกเปลี่ยนผลประโยชน์ซึ่งกันและ กันโดยข้าราชการตำรวจได้รับประโยชน์ในลักษณะที่เป็นผลงานของพรรคเช่น แพลตตำรวจ ที่สร้างขึ้นในสมัยที่ นายสมัคร สุนทรเวช หัวหน้าพรรคประชากรไทย ดำรงตำแหน่ง รัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทย การได้รับการพัฒนาชุมชนให้ดีขึ้น การตอบแทนต่อ สมาชิกของพรรคบางคน เป็นต้น สำหรับผลประโยชน์ที่พรรคประชากรไทยได้รับก็คือ การ ได้รับคะแนนเสียงในการเลือกตั้งแต่ละครั้งเป็นการตอบแทน

ความผูกพันจงรักภักดีต่อพรรคการเมือง

ผลการวิจัยในเรื่องของความผูกพันจงรักภักดีต่อพรรคประชากรไทย ในครั้งนี้ ยืนยันว่า ข้าราชการตำรวจในสังกัดกองบัญชาการตำรวจนครบาล มีความผูกพันจงรักภักดี ต่อพรรคประชากรไทยจริงโดยพบว่าสาเหตุของความผูกพันจงรักภักดีต่อพรรคประชากรไทย ของข้าราชการตำรวจในสังกัดกองบัญชาการตำรวจนครบาล นั้น เริ่มต้นมาจากการแลกเปลี่ยน

³ เรื่องเดียวกัน, หน้า 179-180.

เปลี่ยนแปลงซึ่งกันและกัน และ เกิดจากความประทับใจต่อพรรคประชากรไทยในทุก ๆ ด้าน และสำหรับพัฒนาการของความผูกพันจงรักภักดี ก็มาจากการที่ข้าราชการตำรวจในสังกัด กองบัญชาการตำรวจนครบาลถูกกล่อมเกลามาจากสถาบันต่าง ๆ ในสังคม จนนำไปสู่ความผูกพันจงรักภักดีดังกล่าวผลการวิจัยเป็นจริงตามสมมติฐานการวิจัยในครั้งนี้อย่างประจักษ์

ความผูกพันจงรักภักดีต่อพรรคการเมืองที่ค้นพบจากการศึกษาในเรื่องนี้ แสดงให้เห็นว่า ข้าราชการตำรวจในสังกัดกองบัญชาการตำรวจนครบาลจะให้การสนับสนุนพรรคประชากรไทยตลอดไป ซึ่งพิจารณาได้จากการที่ข้าราชการตำรวจในสังกัดกองบัญชาการตำรวจนครบาลตอบคำถามว่า ในอดีตที่ผ่านมาได้เคยให้การสนับสนุนพรรคประชากรไทยมาก่อน ในปัจจุบันก็ให้การสนับสนุนพรรคประชากรไทย และในอนาคตก็ตอบว่าจะให้การสนับสนุนพรรคประชากรไทยต่อไปอีก ถึงแม้ว่าพรรคประชากรไทยจะมีการเปลี่ยนแปลงหัวหน้าพรรค นโยบายพรรค หรือ อุดมการณ์พรรค ก็ตาม แสดงให้เห็นถึงจิตใจอันแน่วแน่ของ ข้าราชการตำรวจในสังกัดกองบัญชาการตำรวจนครบาล ที่มี ความผูกพันจงรักภักดีต่อพรรคประชากรไทยตลอดไป

ผลการวิจัยเกี่ยวกับเรื่องนี้ เคยมีนักวิชาการทางรัฐศาสตร์ของไทยหลายท่านทำการศึกษาไว้ เช่น พรศักดิ์ ผ่องแผ้ว , จรูญ สุภาพ , ชัยอนันต์ สมุทวณิช และ สุจิต บุญบงการ เป็นต้น จากผลงานการศึกษาแสดงให้เห็นว่า คนไทยนั้นมีความผูกพันจงรักภักดี และคุ้นเคยกับพรรคการเมืองในแง่มุมต่าง ๆ ของพรรคการเมืองไทยพอสมควร และในทางรัฐศาสตร์ ความผูกพันทางการเมืองของประชาชน คือ ความจงรักภักดีหรือความเชื่อที่มีต่อพรรคการเมืองพรรคใดพรรคหนึ่ง คล้ายกับประชาชนเชื่อต่อสิ่งศักดิ์สิทธิ์หรือศาสนา ซึ่งเชื่อว่าจะสามารถสนองประโยชน์ที่ตนต้องการได้ และพร้อมที่จะปฏิบัติตามความเชื่อนั้น ในขณะที่เดียวกันก็จะมีการถ่ายทอดความเชื่อนี้ต่อกันไปในรูปของกระบวนการเรียนรู้ในสังคม กล่าวอีกนัยหนึ่ง ความผูกพันจงรักภักดีต่อพรรคการเมืองมีลักษณะคล้ายกับการเข้าร่วมสังกัดกลุ่มต่าง ๆ ในสังคม ซึ่งทำให้บุคคลผูกพันกับกลุ่ม และปฏิบัติตามกลุ่มที่ตนสังกัดนั้น

ในอเมริกา นั้น ความผูกพันต่อพรรคการเมืองเป็นปัจจัยสำคัญประการหนึ่งของการตัดสินใจในการลงคะแนนเสียงเลือกตั้งของประชาชน หรือมีอิทธิพลต่อการตัดสินใจการลงคะแนนเสียงเลือกตั้งและใช้เป็นตัวทำนายผลการเลือกตั้งว่า ผลการเลือกตั้งจะเป็นอย่างไร พรรคไหนจะได้รับเลือกตั้งมากที่สุด เพราะถือว่า เป็นพลังที่สำคัญต่อการทำนาย

พฤติกรรมทางการเมือง⁴ และมีความสัมพันธ์อย่างใกล้ชิดกับการลงคะแนนเสียงเลือกตั้งของประชาชนและมีความสัมพันธ์ที่สุดกับการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชน ซึ่งการศึกษาในลักษณะที่ว่าประชาชนมีความผูกพันเพียงใดในการเลือกตั้งคราวหนึ่ง โดยแบ่งความผูกพันออกเป็นระดับมาก น้อย อีสาระ และความผูกพันที่แตกต่างกันมีผลต่อการลงคะแนนเสียงเลือกตั้งหรือพฤติกรรมการเมืองต่างกันหรือไม่ และตรวจสอบดูว่ามีการเปลี่ยนแปลงการลงคะแนนเสียงครั้งก่อนกับครั้งหลังหรือไม่ ตลอดถึงการนำเอาปัจจัยทางเศรษฐกิจสังคม มาสัมพันธ์กับความผูกพันต่อพรรคการเมืองด้วย ในการเลือกตั้งของประชาชน ความผูกพันต่อพรรคการเมืองถือว่าเป็นปัจจัยแรงจูงใจ และเป็นปัจจัยช่วงสมัยระยะสั้น เพราะมีการเปลี่ยนแปลงความผูกพันต่อพรรคการเมือง ซึ่งมีอิทธิพลต่อการตัดสินใจลงคะแนนเสียงเลือกตั้งของประชาชนอย่างสำคัญ และความผูกพันต่อพรรคการเมืองมีระดับความเข้มของแต่ละบุคคลแตกต่างกันออกไป ทำให้มีการลงคะแนนเสียงเลือกตั้งแตกต่างกันไปด้วย กล่าวคือ คนที่มีความเข้มมากในความผูกพันจะลงคะแนนเสียงทุกครั้ง คนที่มีความเข้มน้อยเป็นเพียงผู้ให้ใจและลงคะแนนเสียงน้อย พวกที่อีสาระมีความนิยมน้อยหรือไม่ต่อพรรคการเมืองใด ๆ เลย

การศึกษาในอเมริกา พบว่า ในปี 1952 คนอเมริกาสองในสามมีความผูกพันต่อพรรคการเมืองอย่างเข้ม และลงคะแนนเสียงให้แก่พรรคนั้น แม้ว่าบางครั้งจะไม่ชอบผู้สมัครพรรคนั้นก็ตาม แสดงว่า พรรคเป็นสัญลักษณ์ของผู้นิยมพรรคนั้นเป็นสำคัญ⁴ นอกจากนี้ยังมีอิทธิพลต่อการมีส่วนร่วมทางการเมืองส่วนหนึ่งแล้ว ยังมีอิทธิพลต่อพฤติกรรมอื่น ๆ ของประชาชนอีกด้วย จากการศึกษาพบว่า ผู้ที่มีความเข้มความผูกพันต่อพรรคการเมือง ทำให้บุคคลสนใจทางการเมืองและเข้าสู่การเมืองมากขึ้น เกี่ยวข้องกับกิจกรรมพรรคการเมืองและการเมืองอย่างลึกซึ้งและมากขึ้นในกระบวนการทางการเมือง เป็นผู้ที่สนใจการรณรงค์หาเสียงเลือกตั้งมากที่สุด มีอัตราการสนับสนุนผู้สมัครมากที่สุด แสดงตนโดยการสนทนากันการเมืองมากที่สุด ได้รับข่าวสารการเมืองมากที่สุด มีอัตราลงคะแนนเสียงเลือกตั้งมากที่สุด ช่วยเหลือด้านการเงินแก่พรรคการเมือง การเข้าร่วมประชุมพรรค การช่วยงานของพรรคและสมาชิกพรรค ดังนั้น ความผูกพันต่อพรรคการเมืองจึงมีความสัมพันธ์อย่างแจ่มชัดในกิจกรรมทางการเมืองกับพรรคที่ผูกพันนั้น อย่างไรก็ตาม ความผูกพันต่อพรรคการเมืองมีความเข้มข้นเมื่ออิทธิพลกลุ่มมามีส่วนร่วมผลักดันด้วย การศึกษาพบว่า ยิ่งความผูกพันของบุคคล

⁴ Barber, Citizen Politics P.64.

ต่อกลุ่มในความสนิทต่อกลุ่มสูงมีอิทธิพลต่อกลุ่มสูง ยิ่งเป็นสมาชิกกลุ่มนานจะยิ่งจงรักภักดีต่อกลุ่มมาก แสดงถึงระดับการกระทำทางการเมืองมากด้วย

การมีส่วนร่วมในกิจกรรมของพรรคการเมือง

ผลการวิจัยเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมในกิจกรรมพรรคประชาชนชาวไทยของข้าราชการตำรวจในสังกัดกองบัญชาการตำรวจนครบาล พบว่า ลักษณะของความผูกพันจงรักภักดีที่มีต่อพรรคประชาชนไทยนั้น มีความแน่ชัดถึงขั้นของการเข้าไปมีส่วนร่วมในกิจกรรมของพรรคด้วย ซึ่งหมายถึงการเข้าไปมีส่วนร่วมในกิจกรรมต่าง ๆ ของพรรค เช่น การติดตามรับฟังข่าวสาร หรืออ่านหนังสือพิมพ์เดลิเมล์เรอร์ซึ่งเป็นของพรรคเอง การลงคะแนนเสียงเลือกตั้งให้แก่ผู้สมัครในนามพรรค การชักชวนญาติผู้เฒ่าลงคะแนนเสียงเลือกตั้งให้แก่ผู้สมัครในนามพรรค การร่วมติดตามฟังการหาเสียงของผู้สมัครในนามพรรค และการร่วมสนทนาแสดงความคิดเห็นหรือเข้าร่วมฟังการอภิปรายกับคนอื่น ๆ ในพรรค

ผลการวิจัยที่ค้นพบนี้ ยืนยันเป็นไปตามที่เคยมีการศึกษามาแล้วในอเมริกา ซึ่งจากการศึกษาดังกล่าว พบว่า ผู้ที่มีความเข้มแข็งของความผูกพันต่อพรรคการเมืองจะทำให้บุคคลสนใจทางการเมืองและเข้าสู่การเมืองมากขึ้น เกี่ยวข้องกับกิจกรรมพรรคการเมืองและการเมืองอย่างลึกซึ้งและมากขึ้นในกระบวนการทางการเมือง⁵ เป็นผู้ที่สนใจการรณรงค์หาเสียงเลือกตั้งมากที่สุด มีอัตราการสนับสนุนผู้สมัครมากที่สุด แสดงตนโดยการสนทนาการเมืองมากที่สุด ได้รับข่าวสารการเมืองมากที่สุดมีอัตราลงคะแนนเสียงเลือกตั้งมากที่สุด ช่วยเหลือด้านการเงินแก่พรรคการเมือง การเข้าร่วมประชุมพรรค การช่วยงานของพรรคและสมาชิกพรรค ดังนั้น ความผูกพันต่อพรรคการเมือง จึงมีความสัมพันธ์อย่างแข็งขันในกิจกรรมทางการเมืองกับพรรคที่ผูกพันนั้น

เหล่านี้คือข้อพบบันเกิดจากการศึกษาวิจัยครั้งนี้ แต่คำถามที่เกิดขึ้นตามมาก็คือ การศึกษาดังกล่าวเป็นการศึกษาเฉพาะกรณีข้าราชการตำรวจในสังกัดกองบัญชาการตำรวจนครบาลกับพรรคประชาชนไทย ดังนั้น จะสามารถอ้าง (infer) ผลการวิจัยว่า แบบแผนความผูกพันต่อพรรคการเมืองของคนไทยจะเป็นไปตามแบบแผนเดียวกันได้หรือไม่ ในเรื่องนี้ผู้วิจัยเห็นว่า ระดับของการวิเคราะห์ (level of analysis) นั้นต่างกัน สิ่งที่ค้นพบ

⁵ Milbrath , Political Participation , p.54.

เป็นเพียงส่วนหนึ่งของความเป็นจริง (total of reality) ซึ่งถ้าจะอ้างดังที่กล่าวก็อาจจะเป็นข้อสรุปที่ผิดพลาดได้ (fallacy)

ปัญหาในประเด็นต่อมาก็คือว่า ผลการศึกษาวิจัยครั้งนี้ได้รับประโยชน์อะไรบ้าง ขอเรียนว่า จุดมุ่งหมายของงานวิจัยนี้แตกต่างก็ต้องการให้ผลการศึกษาที่มีอำนาจการให้คำอธิบายที่กว้างขวางและครอบคลุมมากที่สุดเท่าที่จะเป็นไปได้ กล่าวอีกนัยหนึ่งคือให้มีลักษณะเป็นสากลมากที่สุด อย่างไรก็ตามในการที่จะพบความสำเร็จดังกล่าวดังจะต้องศึกษาพรรคการเมืองทั้งหมด หรือมากพอที่จะเป็นตัวแทนของทุกพรรคในประเทศไทย รวมทั้งประชากรทุกกลุ่มในการศึกษาคด้วย ซึ่งถือเป็นงานใหญ่ที่ต้องระดมทรัพยากรจำนวนมากอันเกินขีดความสามารถของผู้วิจัยที่จะทำได้ แม้แต่การจำกัดพื้นที่ในเขตกรุงเทพมหานครก็ไม่อาจกล่าวสรุปได้ว่า ความผูกพันต่อพรรคการเมืองของคนไทยจะมีแบบแผนดังกล่าว

งานวิจัยชิ้นนี้สะท้อนให้เห็นเพียงภาพหนึ่งของความผูกพันต่อพรรคการเมือง หรือเป็นแนวทางในการศึกษาวิจัยส่วนอื่นที่เกี่ยวข้อง รวมทั้งในส่วนเดียวกันแต่มีความลึกซึ้งและสลับซับซ้อนมากยิ่งขึ้น หากจะมีการศึกษาวิจัยทุกพรรค ประชากรทุกกลุ่มอาชีพ แล้วนำภาพเหล่านี้มาต่อกัน น่าจะได้ข้อสรุปที่ให้อธิบายในเรื่องนี้ได้กว้างขวางและเป็นประโยชน์มากกว่า

การสร้างความผูกพันให้เกิดขึ้นต่อพรรคการเมืองนั้น ก็เป็นการสร้างระบบพรรคการเมืองให้เข้มแข็งได้วิธีหนึ่ง เป็นการรวบรวมประชาชน ให้มีส่วนร่วมในทางการเมืองมากขึ้น โดยเฉพาะผู้ที่มีความรู้สึกนึกคิดทางการเมืองในแนวเดียวกัน พรรคการเมืองจะเข้มแข็งขึ้น มีผู้ให้การสนับสนุนเป็นฐานคะแนนเสียงซึ่งจะพัฒนาไปสู่การเป็นสมาชิกพรรคในโอกาสต่อไป การมีส่วนร่วมทางการเมืองโดยการไปลงคะแนนเสียงเลือกตั้งจะเพิ่มมากขึ้น หากแต่ละพรรคการเมืองสามารถสร้างความผูกพันให้เกิดขึ้นอย่างเหนียวแน่นและมีคนแก่พรรคของตน จากการศึกษาวิจัยพบว่า ข้าราชการตำรวจในสังกัดกองบัญชาการตำรวจนครบาล มีความผูกพันจงรักภักดีต่อพรรคประชากรไทยอย่างแนบแน่น กลุ่มบุคคลเหล่านี้จะไปสนับสนุนโดยการลงคะแนนเสียงเลือกตั้งให้แก่พรรคประชากรไทยทุกครั้งที่มีการเลือกตั้งค่อนข้างแน่นอน และมีความรู้สึกเป็นเจ้าของหรือเป็นส่วนหนึ่งของพรรค อันก่อให้เกิดความผูกพันต่อพรรคการเมืองในที่สุด



ข้อเสนอแนะ

ความผูกพันต่อพรรคการเมือง เป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องกับความรู้สึกลึกซึ้งในจิตใจทั้งอารมณ์ และเหตุผลของบุคคลในแง่ความรักความชอบ หรือความดีงามในหัวใจที่มีต่อพรรคการเมือง ดังนั้นความผูกพันต่อพรรคการเมืองจึงค่อนข้างมีความละเอียดอ่อน จะเห็นได้จากพัฒนาการของความผูกพันที่ดี สาเหตุแห่งความผูกพันที่ดี หรือแม้แต่ลักษณะของความผูกพันที่ดี กว่าจะเกิดขึ้นอย่างเป็นระบบและกระบวนการ ซึ่งส่งผลให้เกิดผลดีต่อพรรคการเมืองและระบบการเมืองที่ปรารถนาในเมื่อย่างง่ายเลย แต่เป็นสิ่งที่มีความสลับซับซ้อน ต้องมีการสร้าง มีการปลูกฝัง มีการเรียนรู้ และการถ่ายทอดตลอดถึงการสร้างบรรยากาศเอื้ออำนวยให้เกิดขึ้น อันจะส่งผลต่อกระบวนการสร้างความผูกพันเช่นนี้ได้ แน่หนที่สุดว่าความผูกพันต่อพรรคการเมืองมีอาจสร้างขึ้นด้วยการข่มขู่หรือบังคับ แต่เป็นการเกิดขึ้นตามความสมัครใจด้วยการตั้งใจของบุคคลในสังคม ภายใต้บรรยากาศของการปกครองในระบอบประชาธิปไตย

ดังนั้น ในการเสนอแนะการสร้างความผูกพันต่อพรรคการเมืองให้เกิดขึ้นในแนวคิดของผู้ศึกษาและผสมผสานกับที่ได้มาจากการสอบถามข้าราชการตำรวจหลายท่านว่า การที่จะสร้างความผูกพันต่อพรรคการเมืองให้ดียิ่งขึ้นนั้นควรทำอย่างไร ดังนั้น จึงใคร่ขอเสนอแนะเป็นข้อพิจารณา แบ่งออกเป็น 2 ระยะด้วยกันคือ

1. ระยะยาว คือ การสร้างบรรยากาศความเป็นประชาธิปไตยให้เกิดขึ้นให้มากที่สุดภายใต้การปกครองระบอบประชาธิปไตยที่กำลังดำเนินไปค่อนข้างราบรื่นพอสมควรในปัจจุบัน

จากการศึกษาวิจัยพบว่า ความผูกพันต่อพรรคการเมืองของข้าราชการตำรวจในสังกัดกองบัญชาการตำรวจนครบาลแม้ส่วนหนึ่งมาจากสถานการณ์ทางการเมืองที่เปิดโอกาสให้ประชาชนมีสิทธิมีส่วนในการปกครองประเทศ โดยเฉพาะสถานการณ์ทางการเมืองภายหลังเหตุการณ์ 14 ตุลาคม 2516 หรือ การประกาศใช้กฎหมายพรรคการเมือง ถือว่าเป็นการสร้างบรรยากาศให้ประชาชนตื่นตัวทางการเมือง และมีความรู้ความเข้าใจสนใจการเมืองในระบอบประชาธิปไตยยิ่งขึ้น

อันที่จริงบรรยากาศทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตย เป็นสิ่งที่ประเทศไทยโดยคนไทยได้พยายามต่อสู้ให้ได้มาตลอดตั้งแต่ปี 2475 เป็นต้นมา แต่ระบบการเมืองไทยถูกปิดกั้นการสร้างบรรยากาศนี้มาโดยตลอดเช่นกัน ทั้งนี้ได้มีการต่อสู้เรียกร้องมาโดย

ตลอด กระทั่งมีเหตุการณ์และสถานการณ์เกิดขึ้นในทศวรรษนี้เอง ดังนั้น เหตุการณ์หรือสถานการณ์ทางการเมืองที่ผ่อนคลาย นำไปสู่การเมืองการปกครองในระบอบประชาธิปไตย จึงมีอิทธิพลต่อการกระตุ้นแรงเร้าให้ประชาชนเข้าสู่ระบบการเมืองมากขึ้น โดยมีพรรคการเมืองเป็นองค์กระดุมประชาชนเข้าสู่ระบบ เป็นสำคัญ

ด้วยเหตุนี้บรรยากาศของการปกครองแบบประชาธิปไตย จึงมีความสำคัญต่อการสร้างความผูกพันต่อพรรคการเมือง โดยเฉพาะคนไทย ไม่เฉพาะข้าราชการตำรวจเท่านั้น และ ในการสร้างบรรยากาศของความเป็นประชาธิปไตยก็ต้องทำให้เกิดทุกระดับตั้งแต่ระดับท้องถิ่นถึงระดับชาติ และระดับองค์กรต่าง ๆ ทั้งภาคราชการ และ ภาคเอกชนด้วย ดังนั้น จึงเชื่อว่า การส่งเสริมระบอบประชาธิปไตยให้เกิดขึ้นอย่างแท้จริงพร้อมกับการสร้างบรรยากาศให้เกิดขึ้นในทุกระดับดังกล่าวแล้วการก็จะกลายเป็นการสร้างกระบวนการกลุ่มกลางทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตยให้เกิดขึ้นในสังคมโดยส่วนรวม และความผูกพันต่อพรรคการเมืองก็จะเกิดขึ้นพร้อมกับบรรยากาศและกระบวนการที่มีอยู่ในสังคม

2. ระยะสั้น หมายถึง การมองระดับหน่วยหรือสถาบันที่มีอยู่ในสังคมที่มีส่วนในการเสริมสร้างกระบวนการพัฒนาความผูกพันต่อพรรคการเมือง และ ระบอบประชาธิปไตย หน่วยหรือสถาบันในสังคมนั้นมีมากมายตั้งแต่ระดับพื้นฐาน คือ ครอบครัว เป็นต้นไป ในที่นี้จะไม่กล่าวถึงทั้งหมด แต่จะกล่าวถึงสถาบันการเมืองที่มีความเกี่ยวข้องโดยตรงอย่างใกล้ชิดกับความผูกพันต่อพรรคการเมืองของประชาชน และ เพื่อให้สอดคล้องกับการศึกษาวิจัยเรื่องนี้โดยเฉพาะ

การปกครองในระบอบประชาธิปไตยที่เป็นอยู่ในปัจจุบัน เราไม่อาจปฏิเสธได้ว่า พรรคการเมืองมีส่วนอย่างมากต่อการดำรงอยู่และความเป็นไปของระบอบการปกครองของไทย จะสังเกตเห็นได้ว่า พรรคการเมืองไทยปัจจุบันกล่าวได้ว่า สามารถวางกลยุทธ์อำนาจจากสถาบันอื่นได้บ้างตามสมควร และสามารถกระดุมประชาชนเข้าสู่ระบบมากขึ้นกว่าแต่ก่อน ทั้ง เป็นสัญลักษณ์ของประชาธิปไตย และเป็นรูปแบบของประชาธิปไตยโดยเฉพาะพรรคการเมืองจึงมีอำนาจและอิทธิพลต่อการเรียนรู้ทางการเมือง สร้างความรู้สึกนึกคิดแบบประชาธิปไตยให้กับคนไทยไม่น้อย แม้ว่าพรรคการเมืองไทยมิได้เกิดขึ้นและพัฒนาตามแบบอย่างทฤษฎีตะวันตกก็ตาม พรรคการเมืองก็ได้ชื่อว่าเป็นสถาบันทางการเมืองของไทยที่สามารถเสริมสร้างและดำรงไว้ซึ่งระบอบประชาธิปไตยของไทยได้พอสมควรในทศวรรษนี้

การสร้าง ความผูกพันต่อพรรคการเมืองให้เกิดขึ้นได้นั้น มีแง่มุมแง่คิดมากมาย เพราะความผูกพันต่อพรรคการเมืองมีความสลับซับซ้อนและเกี่ยวข้องกับหลายอย่างดังที่กล่าว

แล้ว อย่างไรก็ตามเป็นที่น่าสังเกตว่า หากพรรคการเมืองมีความเป็นสถาบันสูง เช่น ในยุโรป อเมริกา แล้ว ความผูกพันต่อพรรคการเมืองจะเกิดขึ้นโดยปริยาย เพราะความเป็นสถาบันพรรคการเมืองเป็นผลสรุปที่เกิดขึ้นจากโครงสร้างและกระบวนการในระบบการเมืองและสังคมแบบประชาธิปไตยที่ได้รับการพัฒนามาอย่างเต็มที่แล้ว กรณีของพรรคการเมืองไทยซึ่งมีความเป็นสถาบันทางการเมืองที่ค่อนข้างน้อยเพราะมีปัญหาหลาย ๆ อย่างในระบบพรรคการเมืองและพรรคการเมืองเองอยู่ในตัว ดังนั้นข้อเสนอในประเด็นนี้เป็นข้อเสนอที่สะท้อนปัญหาบางประการที่ได้จากการศึกษาวิจัย ซึ่งถือว่าเป็นจุดอ่อนบางประการของพรรคการเมืองไทย ซึ่งยังต้องใช้ในการสร้างความผูกพันให้เกิดขึ้น ดังต่อไปนี้

2.1 พรรคการเมืองควรยึดหลักและวิธีการประชาธิปไตยในการดำเนินงานของพรรคให้มาก เพราะการยึดหลักการดังกล่าวเป็นการสร้างบรรยากาศที่ดีและเสริมสร้างระบอบการปกครองไปในตัว ไม่ว่าจะเป็นการบริหารงานภายในพรรค การเปลี่ยนแปลงปรับปรุงหรือ การตัดสินใจภายในพรรคควรที่จะอยู่ในหลัก และ วิธีการประชาธิปไตยให้มากที่สุดเท่าที่จะทำได้

การขาดการยึดมั่นในหลัก และวิธีการประชาธิปไตยอย่างแท้จริงทำให้บุคคลรู้สึกไม่พอใจ และมองภาพพจน์ของพรรคที่ตนผูกพันไปในทางลบ จริยอยู่การเปลี่ยนแปลงค่านิยมและวัฒนธรรมของคนไทยไปสู่ระบอบประชาธิปไตยเป็นเรื่องที่ค่อนข้างยาก แต่ในระดับองค์กรสถาบันที่เรียกว่า องค์กรประชาธิปไตย เช่น พรรคการเมืองน่าจะเป็นแบบอย่างของการเปลี่ยนแปลงที่ไม่ยากนักได้ เพราะบุคคลที่เข้ามาผูกพันกับพรรคการเมืองถือว่ามาตามอุดมการณ์ประชาธิปไตย เป็นแรงจูงใจมากกว่าบุคคลทั่วไป ซึ่งขาดการกระตุ้นในองค์กรทางการเมืองระบอบประชาธิปไตยที่ใกล้ชิด ดังนั้น ผู้นำทางการบริหารในพรรคน่าจะคำนึงถึงหลัก และ วิธีการประชาธิปไตยเพื่อเปลี่ยนค่านิยมที่ยึดมั่นในตัวบุคคล ทั่วไปเป็นประชาธิปไตยให้ได้ อย่างน้อยในระดับที่สมาชิกพรรคไม่รู้สึกว่ามีความขัดแย้งต่อการดำเนินงานของพรรค เพราะจะเป็นผลดีต่อบรรยากาศและการสร้างความผูกพันต่อพรรคการเมืองให้เกิดขึ้นอย่างต่อเนื่อง

2.2 พรรคการเมืองควรสร้างภาพพรรคการเมืองขึ้นใหม่ โดยพยายามแยกภาพระหว่างพรรคกับผู้นำพรรคออกจากกันให้ได้ เพราะเป็นที่ทราบกันดีว่าพรรคการเมืองไทยตั้งขึ้นมา โดยอาศัยหัวหน้าพรรคหรือไม่ก็สนับสนุนตัวบุคคลขึ้นเป็นหัวหน้าพรรคเนื่องจากความสัมพันธ์ส่วนตัว ภาพที่ออกมาเสมอคือ พรรคกับตัวบุคคลหรือหัวหน้าพรรคเป็นสิ่งเดียวกัน ในที่สุดหัวหน้าพรรคจะโดดเด่นมากกว่าพรรคหรือชื่อพรรคเสียอีก ด้วยเหตุนี้จึงไม่

แปลกใจเลยว่า ทำไมเมื่อพูดถึงพรรคการเมืองจึงปรากฏภาพของหัวหน้าพรรคโยลิ้งขึ้นมาในความคิดทุกที่พร้อม ๆ กัน ซึ่งเป็นภาพซ้อนกันอยู่ เป็นความรู้สึกที่ได้รับการปลูกฝังมาอย่างนี้โดยตลอดและเป็นอย่างนี้แท้จริง ๆ เราไม่ปฏิเสธว่าหัวหน้าพรรคมีความสำคัญต่อพรรคมากเพียงใด แต่หัวหน้าพรรคในความรู้สึกของคนไทยมีความผูกพันในตัวบุคคลมากกว่าระบบพรรค ความแตกต่างในความรู้สึก และเป็นจริงของคนไทยกับคนอยู่ในระบบการเมืองที่ยึดระบอบประชาธิปไตยเป็นชีวิตจิตใจจึงแตกต่างกันมาก

ลักษณะอย่างนี้เป็นปัญหาทางการเมือง โดยเฉพาะระบบการเมืองตลอดถึงระบบประชาธิปไตยของไทย อย่างน้อยที่สุดจะสังเกตเห็นคือ ปัญหาการขาดผู้นำทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตย และขาดความมั่นคงของพรรคการเมืองหนึ่ง ๆ ด้วย เช่น ผู้นำมีอันเป็นไป พรรคก็พลอยล่มลงไปด้วย เป็นต้น ทำให้ขาดการพัฒนาทางการเมืองไปโดยปริยาย

อย่างไรก็ตาม หนทางที่พอจะแก้ไขภาพเหล่านี้ได้ก็อาจมีมากมาย ซึ่งผู้ศึกษาเห็นด้วยอย่างยิ่งบางประการดังที่ สุจิต บุญขงการ⁶ เสนอไว้ คิดว่าน่าจะแก้ปัญหานี้ได้ประการหนึ่ง คือพรรคการเมืองจะต้องแสดงฝีมือในการทำงานอย่างเต็มที่ทุกครั้งที่มีโอกาส และ พรรคการเมืองต้องพัฒนาองค์กร และบุคคลให้สามารถรับผิชอบที่เพิ่มขึ้นให้ได้หรือให้การดำเนินงานของพรรคมาอยู่ที่องค์กรมีชาตัวบุคคล การพัฒนาองค์กรพรรคให้สามารถรับกับการแก้ไขปัญหที่เพิ่มขึ้นและการสร้างความรู้สึกที่ดีต่อพรรค และ เพื่อพัฒนาทางการเมืองให้เป็นสถาบันเป็นเรื่องจำเป็นในทุกยุคทุกสมัย ตรายใดที่พรรคการเมืองยังขาดความเป็นสถาบันทางการเมืองอย่างแท้จริง หนทางหนึ่งที่น่าจะทำได้ก็คือการพยายามกระจายอำนาจในการบริหารการตัดสินใจในการดำเนินงานทางการเมืองของพรรค และ ปัญหาของชาติ

จากการศึกษามาแล้วทั้งหมด ผู้วิจัยจึงขอเสนอแนะว่า การสร้างความผูกพันต่อพรรคการเมืองจะเป็นอันตราย และเป็นอุปสรรคต่อการปกครองในระบอบประชาธิปไตยของไทย หากผู้สนับสนุนผูกพันจงรักภักดี นั้น มิได้มีความรู้ ความเข้าใจ ในทางการเมือง แต่ถูกชักจูงหรือระดม (Mobilized) ให้นำผูกพันเพื่อสนับสนุนพรรคการเมืองหรือบุคคล โดยการให้ผลประโยชน์แลกเปลี่ยน มีการจ้างวานหรือซื้อเสียงด้วยเงินหรือผลประโยชน์แต่เพียงอย่างเดียว อันเป็นลักษณะที่ไม่ส่งเสริมการเมืองการปกครองของไทยในระบอบ

6 สุจิต บุญขงการ, พรรคการเมืองกับการศึกษาเสถียรภาพทางการเมือง : ศึกษาเฉพาะกรณีความเป็นสถาบันของระบบพรรคการเมืองของไทยในช่วงพ.ศ. 2517-2519 (กรุงเทพมหานคร : ม.ป.ท., 2528), หน้า 145.

ประชาธิปไตยแต่อย่างใด ซึ่งการแลกเปลี่ยนผลประโยชน์ระหว่าง พรรคการเมืองกับประชาชนเช่นว่านั้น ก็เป็นธรรมชาติของมนุษย์โลกตามทฤษฎีแลกเปลี่ยนที่ได้กล่าวมาแล้ว แต่ในความคิดเห็นของผู้วิจัยเอง อยากจะเห็นภาพของการแลกเปลี่ยนผลประโยชน์ดังกล่าว นั้น เป็นผลประโยชน์เพื่อประเทศชาติจริง ๆ มิใช่แต่เพียงผลประโยชน์เฉพาะตัว หรือ บุคคลกลุ่มหนึ่งกลุ่มใดเท่านั้น เพราะว่า หากพรรคการเมืองเองลงทุนเพียงเพื่อขอคะแนนเสียงเข้าไปนั่งในสภา ส่วนประชาชนก็ต้องการเพียงประโยชน์เฉพาะหน้า เฉพาะตัวแล้ว การเมืองการปกครองในระบอบประชาธิปไตยดังกล่าวก็จะไม่พัฒนาไปข้างหน้า คงอยู่เท่าเดิมหรือมีแต่จะถอยหลัง แต่หากทั้งพรรคการเมืองและประชาชนทั้งสองฝ่ายนั้น ต่างแลกเปลี่ยนผลประโยชน์ซึ่งกันและกันด้วยความจริงจัง เห็นแก่ประโยชน์ของส่วนรวม หรือ ประเทศชาติแล้ว การแลกเปลี่ยนผลประโยชน์ดังกล่าว ก็จะมีค่ามหาศาล ได้ประโยชน์ทุก ๆ ฝ่าย โดยถ่วงหน้ากัน เช่นนี้ นับได้ว่า การแลกเปลี่ยนผลประโยชน์ดังกล่าวเป็นการแลกเปลี่ยนที่เป็นไปตามทฤษฎีโดยแท้จริง